

Б. НАУЧНИ ПРИНОСИ

**(кратко описание на най-важните постижения на проф. дфн Димитър Веселинов
Димитров**

Основните научни приноси на кандидата се отнасят към следните области на науката: теоретични проблеми в развитието на филологическото познание за езиковите и лингвокултурните трансфери като емпрунтологични обекти, съвременната лингводидактология, лексикографията, сосюрологията и историята на науката и на образованието.

В европейски план основният принос е свързан с откриването, реконструирането, анализирането и публикуването за широката академична публика на първата учебна програма по „Обща лингвистика“ на Фердинанд дьо Сосюр от 1906 г., която повече от сто години се е смятала от неговите изследователи за безвъзвратно изгубена.

Вторият значим принос на кандидата е епистемологичното конституиране на интердисциплинарната наука емпрунтология и основаването на българската емпрунтологична школа.

В областта на сосюрологията за първи път са издирени документално, описани и изследвани всички швейцарски и чуждестранни студенти на женевския идеолог на структурализма. В резултат от изследванията, научните публикации и медийни изяви на автора се създават условия, които благоприятстват съвременният български език да се обогати с филологическите термини „емпрунтология“ (2015), „емпрунтизъм“ (2015), „емпрунтиране“ (2015), „емпрунтологичен“ (2009), „лингводидактология“ (2018), „френцизъм“ (2009), както и с лексеми за назоваване на политологическите понятия „макронизъм“ (2017) и „макронист“ (2017).

Важен принос към науката е създаването и обособяване на изследователското направление „емпрунтология“, основано на принципите кумулативност, хронологичност, етимологичност, историчност и илюстративност, които са приложени при разработването на „Речника на френскитедуми в българския език“ (2015–2017).

Разработена е теоретичната и методологична основа за развитие на лингвокултурна и лингводидактологическа археология като ново поле в изследователската програма на Софийския университет, актуална за съвременното развитие на науката, но и перспективна предвид дълбокия потенциал, който носи в себе си. Този изследователски проект е ориентиран върху издирването на факти и сведения за разработването на лингводидактологичната реконструкция на познанието (не като общофилософски, а като образователен проблем). Последната се разглежда като:

- методология за издирване, каталогизиране, интерпретиране и възстановяване на дидактически теоретични модели, техники и практики, форми на провеждане на значим, емблематичен учебен процес, оказал или оказващ влияние върху редица поколения (реконструкция на урок; реконструкция на лекционен курс).

- проучване на участниците в тях с цел каталогизирането им и изграждане на обобщени социопрофесионални типологии; портрети на изтъкнати учени в областта на педагогическите науки; колективни персоналии – списък на учениците на даден учен или на негови последователи в конкретна страна; на завършилите във франкофонски университети българи или на защитилите филологически и педагогически докторати;

Приносите в създаването на лингводидактологичната археология са разработване на различни ракурси на реконструкцията като историко-дидактически метод. Аprobацията на метода се осъществява чрез изготвяне на лингводидактологическата реконструкция на педагогическия дискурс; чрез реконструиране на лекционните курсове на Фердинанд дьо Сосюр и на университетската му преподавателска практика (вж. *Българските студенти на Фердинанд дьо Сосюр*. София, 2008). Този подход е мотивиран от принципното схващане, че за всяка съвременност, разбрана във философски смисъл, е необходим не поглед, вторачен в миналото, а рефлексивно движение, което е един вид самообхващане, самоанализиране преди да се предприеме следващата стъпка към опознаването на действителността. Дистанцията на времето позволява да се осъзнае относителността на теоретичните убеждения и тяхната изменчивост.

За първи път са разработени и въведени иновативните лекционни курсове „Увод в емпрунтологията“ и „Увод в учебната лексикография“ за студенти в бакалавърски и магистърски програми в Софийския университет (съответно през 2017 г. и 2003 г.), а

лекционният курс „Европейска езикова култура“ е въведен от кандидата в бакалавърски програми във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ (2006–2015).

1. Изграждане на теоретико-методологична основа за лингводидактологична реконструкция на академични и образователни практики

1.1. Лингводидактологично реконструиране на „урок по чужд език за българското училище“;

1.2. Реконструиране на „лекционен курс по обща лингвистика“ на теоретик, предизвикал епистемологична революция в езикознанието (въз основа на оригиналната програма);

1.3. Реконструиране на конкретна преподавателска практика на професор в Женевския университет за период, през който се формира основна част от българската следосвободенска франкофонска интелигенция;

1.4. Реконструиране на образователната практика във Факултета по филологически и социални науки (включващ педагогическите науки като дял от социалните и филологическите) на Женевския университет от 1878 до 1912 г.

1.5. Проследяване на проникването в българското академично пространство на френскоезична терминология „структурализъм“, „структурист“, „сосюрология“, „монема“ и др.

1.6. Представяне на методологическата рамка за разработване на лингводидактологични диахронии и аналитични историографии на обучението по конкретен език, които да разгледат през призмата на фиксирани от него теоретични постулати развитието на образованието в България.

2. Документално издирване и реконструиране на социопрофесионални персоналии през призмата на лингводидактологическото изследователско поле

2.1. Каталогизиране на учителите по френски език в България през епохата на Възраждането.

2.2. Изграждане на прозопографски образ на българския учител (вж. „Образа на българския учител *maître de langues*“ и екранизирания по този текст филм „Мисия – цивилизатор“ /БНТ, 2007/).

2.3. Издирване и прозопографско каталогизиране на българите, следвали филология в Женевския университет 1878–1945 г.(потенциални учители по френски език).

2.4. Издирване по инскрипционно-регистрационен път на студентите на Фердинанд дьо Сосюр за периода 1891–1912 г. и провеждане на допълнителни документално-археологични проучвания за откриване на следи от тяхното пребиваване в Женева и Швейцария (стратегии за проучвателно консултиране на фондовете на швейцарските архивите);

2.5. Изследване образа на българските студенти на Фердинанд дьо Сосюр

2.6. Проучване и каталогизиране на деканите, деканското ръководство, на ръководителите на катедри и на членовете на факултетния съвет на Факултета по класически и нови филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (2008).

2.7. Разработва теоретичните принципи за изграждането на съвременна академична летопис (*Летописна книга на Факултета по класически и нови филологии*: [Т. 1.] (1888–1965) – 2008 г.; *Летописна книга на Факултета по класически и нови филологии*: [Т. 2.] (1965–1988). – 2011 г.:

3. Съвременни европейски тенденции в чуждоезиковото обучение

В тази област авторът проследява съвременните тенденции в развитието на чуждоезиковото обучение в Европа, изследва посоките на европейската езикова политика през призмата на българските образователни интереси и потребности, интересува се от приложението на съвременните мултимедийни средства в чуждоезиковото обучение. Авторът участва в разработването на всички „Държавни образователни изисквания“ в периода от 1993 г. до 2005 г., което се вижда от публикациите върху „Входно-изходно равнище“, върху характера на българските „Държавни образователни изисквания за средното образование по чужди езици“. Самостоятелно изследва процеса на развитие на системата от равнища на владеење на чужд език, като се опитва да очертае теоретичните основи на този тип държавна документация.

Участва активно в разработването на нов академичен по характера си френско-български речник. За целта подготвя за печат буквите 'Н' и 'J'. Безспорен авторов успех е създаденият по време на специализацията му в Университета в Антверпен „Учебен френско-български тематичен речник“. Това е първият градуален минимум по чужд език в България. Речниковият словник е съобразен с програмните документи на Съвета на Европа и на българските образователни стандарти. Предвижда лексикален минимум от 6000 единици, имащи общо около 9000 значения. Спазен е принципът на постепенност при представяне на материала: всяко речниково равнище съдържа в диалогичните изрази, с които се илюстрира употребата на заглавната дума, само лексика от по-долните равнища. В докторската си дисертация авторът разработва нов модел на учебен речник за българските ученици. Това е комбинаторно-тълковен речник, построен на индуктивна основа. Приносните моменти на дисертацията са свързани с лексикографското моделиране на комуникативния фрагмент като основна единица на езиковото общуване и могат да се обобщят така: Създаден е теоретичен модел на „Активен учебен речник на френския глагол за българи /за целите на средното училище/“, ориентиран към лексикографско представяне на комуникативния фрагмент като базова единица за езиково общуване. Определени са родовите лексикографски принципи, видовете лексикографски принципи и индивидуалните характеристики на разработения речников модел. Разработена е антропоцентрична френска езикова картина като основа за конструиране на речниковата макроструктура. Определен е лексикографският тип информация, включен в отделните речникови зони, и е разработен лексикографски дизайн на речниковата статия върху основата на предикатната комбинаторност, върху основата на индуктивно структурираната тълковност и върху основата на заложения междинен език във входно-изходното равнище по учебния предмет „Чужд език“ за гимназиалната степен. Конструиран е експериментален макет на „Активен учебен речник на френския глагол за българи“. Направен е подбор на учебен семантичен минимум от френски глаголи за нуждите на българското средно училище. Върху основата на представителен текстови корпус е осъществено лексикографско портретиране на 73 френски глагола, включващо оптимален (от методическа гледна точка) обем лексикографски тип информация. Разработени са методически насоки за приложението на „Активния учебен речник на френския глагол за българи“ в обучението по френски език като средство за системно представяне и усвояване на френската лексикална система,

структурирана около глаголно ядро, и като база от данни от лексикографски тип за захранване на система от упражнения.

4. Лингвокултурните трансфери с оглед на чуждоезиковото обучение

В областта на изследванията на лингвокултурните трансфери авторът се ориентира към темата за българските лексикални елементи в романските езици и по-специално във френския език. Анализът на процеса на проникване на български лексикални елементи и културни концепти в този романски език позволява да се очертаят, макар и в много общ вид, резултатите от „сблъсъка“ на една малка самобитна общност с десетократно по-голямо европейско етнокултурно (териториално и демографско) пространство. Поставен е въпросът за национална идентичност в процеса на межкултурно взаимодействие и „културно смесване“ в рамките на обединяваща се Европа: възможно ли е и кои са разумните граници за влияние в посока от малкия етнос към културното пространство на най-голямата в териториално отношение западноевропейска страна. И ако този проблем в миналите десетилетия не е бил актуален за България, то по отношение на общоевропейското културно взаимодействие положението е различно. Според автора малкият етнос, какъвто в случая е българският, би трябвало да има изработена стратегия за запазване на културната си идентичност при премахването на националните граници. Фактите от взаимопроникването на френската и българската лексика показват езиково присъствие на българския език и култура в общоевропейски план. Отбелязва се, че основните културни константи на българското духовно пространство <БОГОМИЛ – БЪЛГАРИН – ЦАР> са част от европейската цивилизация, в която българска културна история се проектира и чрез семантичната натовареност на лексикалното ни богатство. Националните ни изконни културни концепти БОГОМИЛ и ЦАР са част от развитието на индоевропейското културно наследство и нямат езиков „експортен“ аналог. Особено внимание заслужават авторските насоки за изследване на междоезиковите контакти през призмата на българския език, които могат да послужат като методологическа основа за широкомащабно изследване в тази област. Би могло да се проследи езиковата миграция на българските културни концепти „богомил“ и „цар“ като символи на светското и религиозно начало в различните европейски езици, с които представителите на българския етнос са имали контакти.

Шесттомният „Речник за френските думи в българския език“, изготвен съвместно с Анна Ангелова (2015–2017) е огромен труд, който освен че събира огромен фактологичен материал, използва и нови подходи в систематизирането на ексцерпирания корпус. В него за първи път в световната наука е използвано и обосновано понятието емпрунтологична биография. Под това понятие се има предвид не само описание на новия живот на една дума на друг език, но и демонстрация на културни и социални трансфери, които осигуряват динамиката на езиковите процеси и тяхната способност да отговарят на все по-сложните нужди на обществото в информационните потоци.

В разбирането на автора чрез етапите на емпрунтологичната биография на отделна заета дума могат да се експлицират общоезиковите процеси и тенденции на езикови промени. В речника успешно се развива оригиналният тезаурусно-кумулятивен метод, за да съчетае портрет и документирана биография на лексикални и фразеологични единици. Принципът на етимологията, залегнал в концепцията на автора, е изключително интересен: това е систематично представяне на развитието на словоформите на даден етимон, етапите на неговото развитие, за да се достигне до формата, в която той да влезе в езиковото пространство на българския език. Така проследявайки динамиката на преноса, речникът се превръща в свидетелство не само за произхода, но и за формирането на норми за използване на лексикални единици.

07.06.2024 г.

проф. дфн Димитър Веселинов